

Alicja Lewanderska-Quednau
Ĝeneralaj informoj pri Eŭropo
- skize pri Pollando

Laŭ PIV-o (p 308, 2005)

Eŭropo :

„La plej malgranda el la kvin partoj de mondo, okcidente de Azio kaj norde de Afriko“.

Daŭrigo surbaze de enciklopedioj kaj lernolibroj. Por studentoj pri eŭropo .

EŬROPO - nomo de la parto de la mondo, kiu troviĝas en la norda parto de la terglobo. Ĝi kune kun Azio kreas la kontinenton nomitan EŬROAZIO (ampleksas ĉ.105 mln km²)

Kiel limon inter Eŭropo kaj Azio oni akceptis linion laŭlonge Uralo, Embro, kaj malaltigo de Kumsko - Mamychi. Krome la markoloj turkaj dispartigas Eŭropon de Azio.

La markolo Gibraltara dispartigas Eŭropon de Afriko.

La meridiana longeco de Eŭropo atingas 4300km (ekvatora 5000 km).

Kelkaj sciencistoj kutimas ankaŭ aldoni al Eŭropo Kaŭkazon.

Eŭropo estas la plej multdiverse formita parto de la mondo.

Krom la kontinento al Eŭropo apartenas pluraj duoninsuloj, ĉ.1/4 de teritorio, kaj insuloj ĉ 730 km

Meza alteco de teritorio en Eŭropo atingas 292 m./m.a/

Kiel plej alta oni pritaksis la pinto de Mont-Blanc 4807

Troviĝantaj en Eŭropo montaroj kaj malebenoj oni klasifikas laŭ tri sferoj de falunoj :

- kaledonidoj: Montaroj Skandinaviaj, Montaroj Kaledonaj,
- hercenodoj : Meseta Iberia, Centra Masivo, Vogezoj, Ardenoj de Rheno, Montaroj Ardezaj, Krimeaj, Uralo,
- alpinidoj: Pirenejoj, Alpoj, Karpatoj, Apeninoj, Balkanoj, Montaroj Dinaraj.

Preskaŭ 70 % de surfaco troviĝas sube de 300m/ p m/Plej granda estas

Subo de Orienteŭropa, Mediteranea,

Subo Padena, Pariza Baseno.

Vulkanoj (agantaj - funciantaj): Hekla, Vezuvo,

Alicja Lewanderska- Quednau
OGOLNE INFORMACJE O EUROPIE
- w skrócie o Polsce

Wg PIV- o (str. 308. wyd. 2005)

Europa :

„Najmniejsza z pięciu części świata, na zachodzie graniczy z Azją, na północy z Afryką“.

Cd. wg encyklopedii i podstawowych źródeł.

EUROPA- jest kontynentem usytuowanym w północy części świata. Wspólnie z Azją tworzy kontynent nazywany: Euroazją. (liczący około 105mln km²)

Jako granicę między Europą i Azją przyjmuje się linię wzdłuż Uralu, Embry, jak też obniżenie Kumsko - Mamyckiego. Ciśniny tureckie oddzielają Europę od Azji.

Ciśnina Gibraltarska, oddziela Europę od Afryki.

Europa posiada rozległość południków 4300km, równoleżników 5000km.

Niektórzy naukowcy również do Europy zaliczają Kaukaz.

Europa jest najbardziej wielostronnie uprofilowaną częścią świata.

Oprócz stałego kontynentu posiada półwyspy (1/4 kontynentu) oraz około 730 km stanowią wyspy.

Średnia wysokość terenu w Europie osiąga 292 m /npm/

Za najwyższy punkt w Europie-uważany jest Mont-Blanc 4807m /npm/

Znajdujące się w Europie góry i wyżyny , klasyfikują się w trzech strefach fałdowania

- kaledonidy : Góry Skandynawskie, Kaledońskie,
- hercenidy: Meseta Iberyjska, Masyw Centralny, Wogezy, Ardeny Reńskie, Góry Łupkowe, Krymskie, Ural,
- alpinidy: Pireneje, Alpy, Karpaty, Apeniny, Bałkany, Góry Dynarskie.

Ponad 70 % powierzchni znajduje się poniżej 300 /npm /Największy jest

NiżWschodnioeuropejski, Śródziemnomorski, Nizina Padeńska, Basen Paryski.

Wulkany: (czynne) Hekla, Wezuwiusz,

Stromboli, Etna.

Klimato: preskaŭ en la tuta Eŭropo modera, ekz. en nordo –malpli varma, en sudo pli varma.

Krome en suda Eŭropo estas klimato meditaranea.

En norda Eŭropo estas klimato subpolara.

Akvoj : Eŭropo troviĝas en riverbaseno de Atlantika Oceano kaj Arktika (81 %) kaj Kaspia Maro (19 %)

Riveroj : plej longaj riveroj en Eŭropo estas Volgo, Danubo, Dniepro, Labo, Rheno.

Al plej granda lago oni pritaksas Kaspian Maron en Azia parto, Ladoga, Onega, Vener. Troviĝas al arealo 163km/2. Plej profundaj estas lagoj ĉe subpiedo de Alpoj : Como, Gardo, Lagoj de geneva kaj Bodena.

Glaĉeroj : alproprigas sur 88.000 km kaj troviĝas sur Spicbergeno, Novzelando, Tero de Franco-Josefo,

Islando, en Alpoj kaj Skandinavaj Montaroj.

Mineralaj tavoloj :

Al la plej gravaj naturaj trezoroj, kiuj troviĝas en Eŭropo, apartenas: Petrolo, tera gaso, karbo, metaloj feraj, metaloj ne-feraj, boksito, salo ŝtona kaj salo potasa.

Faŭno kaj flaŭro de Eŭropo,.

Ĉi-tie nur preparolita estas margene.

Bv enproksimiĝi la temon sur bazo de kurso de Prof. HD Quednau. (Faŭno kaj flaŭro de Eŭropo) kurso en S5- de AIS SM

Floraj regionzonoj :

Tundro, tajgo, falfoliaj arbaroj, miksitaj arbaroj, stepoj.

Herbaĵoj estas tre ŝanĝitaj pro agado de homo, arbarejoj degeneritaj

Faŭno en Eŭropo aperis je efiko de ŝanĝoj de kvaternaro – kaj apartenas al paleoarktiko, forte dependa de zonoj klimataj kaj floraj.

Konataj estas (ekzistantaj en Pollando) : Pusta Bialistocka, Pusta Jodłowa (Abia) Kampinoska kaj Solska (pusta = arbaro je prahistoria eco – nun rezervejo de naturo.)

Stromboli, Etna

Klimat : na ogół w prawie całej Europie umiarkowany, np na półn- chłodno, na półd – cieplej.

Oprócz tego w Europie półd – występuje klimat podzwrotnikowy (śródziemnomorski), a w Europie półn – subpolarny

Wody : Europa leży w zlewisku Oceanu Atlantyckiego i Arktycznego (81 %) i Morza Kaspijskiego 19%.

Rzeki : najdłuższą rzeką Europy jest Wołga, Dunaj, Dniepr, Łaba, Ren.

Największe jeziora : M. Kaspijskie (część w Azji) - Ładoga, Onega, Wener, Zajmują przestrzeń .163 km /2. Najgłębszymi jeziorami są znajdujące się u podnoża Alp: Como, Garda, jez. Genewskie, Jez. Bodeńskie.

Lodowce: zajmują przestrzeń 88.000 km, znajdują się głównie na: Spitzbergenie, Nowej Zelandii, Ziemi Franciszka Józefa, Islandii, Alpach i Górach Skandynawskich.

Złoża mineralne:

Do najważniejszych bogactw naturalnych znajdujących się w Europie należą : Ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel, ruda żelaza, metale nieżelazne, boksyt, sól kamienna, sól potasowa.

Flora i fauna Europy. W tym miejscu będzie omówiona skrótowo, zalecana jest jako obowiązkowe zapoznanie się z kursem Prof dr H.-D. Quednau „Faŭno kaj flaŭro de Eŭropo“

Strefy roślinne:

tundra, tajga, lasy liściaste, lasy mieszane, stepy.

Roślinność jest b. zmieniona działalnością człowieka. Lasy są zdegenerowane.

Fauna w Europie powstała w wyniku przemian czwartorzędu – należy do paleoarktyki i uzależniona jest od stref klimatyczno - roślinnych.

Znana jest Puszcza Białostocka, Puszcza Jodłowa, Kampinowska i Solska. (las o charakterze pierwotnym).

Ununura dezerto (en geografia signifo : la regiono sen simptomoj de vivo) troviĝas en Pollando: „Pustynia Błędowska“. Grandeco: 30 km². Ĝi troviĝas je limo de regionoj Subaj - silezia kaj Ĉenstohowska.

Jedyna pustynia (geogr. bezludny obszar, bez oznak życia) w Europie – to znajdująca się w Polsce, Pustynia Błędowska. Jest obszar 30 km² znajdujący się na pograniczu Wyz Śląskiej i Wyz. Krakowsko-Częstochowskiej.

Ununura simio en Eŭropo troviĝas en Gibraltaro.

Ciekawostką jest - że jedyna małpa w Europie – żyje na Gibraltarze.

Fiziko-geografiaj regionoj de Eŭropo.

Fizykogeograficzne Regiony Europy

Oni mencias kvar terspacojn:

Wyróżnia się cztery obszary :

1/ Norda Eŭropo: duoninsulo Skandinavia kaj insuloj de Oceanoj Arktika kaj Atlantika.

1/ Europa Płn. Półwysep Skandynawski oraz Wyspy Oceanu Arktycznego i Atlantyckiego.

2/ Orienta Eŭropo: kontinentala. Fermita de oriento pere de Montaroj Uralo.

2/ Europa Wschodnia: kontynentalna. Zamknięta od wschodu górami Uralu.

3/ Suda Eŭropo: Duoninsuloj Iberia, Apenina, Balkana kun insuloj.

3/ Europa Płd. Półwyspy: Iberyjski, Apenninski i Bałkański z wyspami.

4/ Okcidenta Eŭropo: kontinento ĝis Vistulo kaj Britujo.

4/ Europa Zachodnia- kontinent sięgający do Wisły oraz W. Brytania.

Loĝantaro:

Laŭ statistikaj indikoj, en Eŭropo loĝas 709 mln da personoj (datenoj el jaro 2008),

t.e. ĉ. 17 % de homaro el mondo.

Plej granda denseco estas 94 loĝantoj ke km².

Plej dense loĝataj estas Nederlando kaj Belgio, G Britujo kaj Germanio.

Malpli da loĝantoj havas Islando, Norvegio, Finlando (3-15 je km²)

Ludnoŝco:

Wg obliczeń statystycznych,

Europę zamieszkuje 709 mln osób (dane z 2008r)

tj. około 17 % ludności świata.

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi, średnio 94 mieszkańców. Najgęstsze jest zaludnienie w Holandii i Belgii, W. Brytanii i Niemczech.

Najmniej mieszkańców przypada na Islandię, Norwegię i Finlandię (3-15 na km²)

Natura malkresko de loĝantaro okazas en 12 eŭropeaj landoj: en Latvio, Estonio kaj Ruslando (sub 3 %). Plej alta estas la natura kresko en Albanio.

Przyrost naturalny spada, w 12 krajach Europy – ujemny, Łotwa, Estonia i Rosja – poniżej 3 %.

Najwyższy przyrost w latach ostatnich odnotowano w Albanii.

Al plej la plej grandaj urboj de Eŭropo apartenas:

Parizo, Moskvo, Londono kaj Peterburgo.

Największe miasta Europy to :

Paryż, Moskwa, Londyn, Peterburg.

POLITIKA KAJ ADMINISTRA SISTEMO
EN EŬROPO
(laŭ informoj statistikaj el Vikipedio)

ADMINISTRACYJNA I POLITYCZNY
PODZIAŁ Podzia administracyjny i poli-
tyczny Europy wg danych informacji statys-
tycznych. (i z wikipedii).

GRUPO A: sendependaj landoj

GRUPA A: niezależne państwa

lando kraj	areo [km²] powierzchnia [km ²]	nombro de loĝ. ilość mieszkań	ĉefurbo stolica	politika sistemo
Albanio (Shqipëria)	28 700	3 170 000	Tirana	respubliko
Andoro	500	84 000	Andora	konstitucia monarĥio
Aŭstrio	83 900	8 353 000	Wien	respubliko
Belgio	30 500	10 667 000	Brussels Bruxelles	konstitucia monarĥio
Bjlorusio	207 600	9 849 000	Minsk	respubliko
Bosnio kaj Hercegovino	51 100	4 552 000	Sarajevo	federacia respubliko
Bulgario	111 000	7 607 000	Sofia	respubliko
Ĉeĥio	78 900	10 446 000	Praha	respubliko
Danlando	43 100	5 480 000	København	konstitucia monarĥio
Estonio	45 200	1 342 000	Tallin	respubliko
Finlando	338 100	5 311 000	Helsinki	respubliko
Francio	547 000	62 449 000	Paris	respubliko
Germanio	357 100	82 099 000	Berlin	federacia respubliko
Granda Britujo	244 820	60 587 000	London	konstitucia monarĥio
Grekujo	132 000	11 172 000	Athina	respubliko
Hispanio	504 600	46 064 000	Madrid	konstitucia monarĥio
Hungarujo	93 000	10 038 000	Budapest	respubliko
Italujo	301 300	60 055 000	Roma	respubliko
Irlando	70 200	4 240 000	Dublin (ir. <i>Baile Átha Cliath</i>)	respubliko
Islando	103 100	316 200	Reykjavik	respubliko
Kroatio	56 500	4 492 000	Zagreb	respubliko
Latvio	64 600	2 271 000	Riga	respubliko
Liĥtenŝtejno	160	35 400	Vaduz	konstitucia monarĥio
Litovio	65 300	3 355 000	Vilnius	respubliko
Luksemburgio	2 600	483 800	Luxemburg	konstitucia monarĥio
Makedonio	25 300	2 063 000	Skopje	respubliko
Malto	316	410 300	La Valletta	respubliko
Moldavio	33 800	3 300 000	Chișinău	respubliko
Monako	2	32 800	Monaco	monarĥio
Montenegro	13 800	622 000	Podgorica	respubliko

Nederlando	41 500	16 494 000	Amsterdam admin.: Den Haag	konstitucia monarĥio
Norvegio	385 200	4 799 000	Oslo	konstitucia monarĥio
Pollando	312 700	38 116 000	Warszawa	respubliko
Portugaliao	92 300	10 618 000	Lisboa	respubliko
Rumanio	238 400	21 489 000	București	respubliko

Ruslando	17 075 000 (en Eŭropo: 3 953 000)	142 400 000 (en Eŭropo: 104 000 000)	Moskva	federacia respubliko
San Marino	61	31 000	San Marino	respubliko
Serbio	88 400 (inkl. Kosovo)	10 100 000 (inkl. Kosovo)	Beograd	respubliko
Slovakio	49 000	5 455 000	Bratislava	respubliko
Slovenio	20 300	2 020 000	Ljubljana	respubliko
Svedujo	450 300	9 256 000	Stokholm	konstitucia monarĥio
Svislando	41 300	7 700 000	Bern	federacia respubliko
Ukrainio	603 700	45 994 000	Kijew	respubliko
Vatikano	0.44	932	---	absoluta monarĥio

GRUPO B: teritorioj aŭtonomaj aŭ/kaj dependaj de alia ŝtato

GRUPA B: terytoria autonomiczne i zależne od innych państw

Aland-Insuloj	1 554	27 000	Mariehamn	aŭtonoma regiono de Finnlando
Gibraltaro	6.5	29 000	---	dependa teritorio de Granda Britujo
Manksinsulo	572	75 000	Douglas	dependa teritorio de Grand Britujo
Normandiaj Insuloj	195	158 000	Saint Peter Port / St Helier	dependa teritorio de Granda Britujo
Ŝafaj Insuloj (Ferooj)	1 396	48 000	Tórshavn	aŭtonoma regiono de Danlando
Svalbard kaj Jan Mayen	61 000	2 900	Longyearbyen	posedaĵo de Norvegio

EŬROPO - Kia ?

JAKA EUROPA ?

Rimarkoj de historia vidpunkto.

Por preparado de miaj prelegoj pri eŭrologio – kaj pri sanĝoj ene de Eŭropo mi uzis materialojn kaj baziĝis sur la sciencaj verkoj de prof K. Dobrowolski, -historikisto, kulturetnologo, sociologo-, lernanto de famaj Krzywicki kaj Malinowski- krome ne nur de li sed de lia teamo.

Uwagi z punktu widzenia historycznego ?

Przygotowując wykłady z eurologii (czy europeistyki) dotyczące Europy i jej przemian, w znacznej mierze opieram na materia pracach prof Kazimierza Dobrowolskiego- historyka, etnografa kulturowego, socjologa, ucznia takich sław jak Krzywicki czy Malinowski.

Również wspaniali byli jego współpracownicy .

Ekde momento kiam mi farigis lia studentino kaj poste diplomanto , mi estis fascinita per lia granda scio kaj pro liaj interesaj kaj modernaj-sciencaj esloroj.

Od pierwszej chwili kiedy zostałam jego słuchaczką a potem dyplomantką byłam zafascynowana ogromem jego wiedzy oraz jego metodami badawczymi.

Al studintaj en AIS mi rekomendas lian verkojn, ankaŭ pri pripensoj koncerne de Identikeco kaj rajtojn de etna grupo de Karintioj (mi pritaksisuzeblan - tre valoran libron de Vinko Ošlak – vidu apude.

Słuchaczom - AIS polecam je, jak równie moim zdaniem cenna – w rozważaniach – na temat tożsamości oraz praw(mniejszości etnicznych) grupy Kärnten (Vinko Oszlak: – Idento kaj komunikado) AIS San Marino. Zeszyt 3/4.1-1993

Serçante aliajn materialojn uzeblaj por instruado, mi trovis la verkojn de Karol Modzelewski. Li estas pola sciencisto kaj iam tre agema politikisto.

Kiel pluraj en periodo antaŭ la ŝanĝo de politika sistemo en Pollando li ligis la sciencan agadon kun batalo pri homaj rajtoj, pri politiko.

Liaj prelegoj kaj libroj i.a. „Barbara Eŭropo „laŭ mi povintus esti la devigaj bazaj fundamentoj, ĉefe por la studado pri eŭrologio (eŭropeistiko) kaj internaciaj rilatoj.

Mi rekomendas ilin al studentoj polaj, albanaj, bulgaraj, precipe al studentoj de AIS.

K. Modzelewski proponas la novan interpretadon de historiaj faktoj de geneologio de Eŭropo.

Argumentado de la aŭtoro strebas al prezentado kaj instruado, precipe al uzo de la metodo de analizo pri dokumentoj.

(Laŭ K. Dobrowolski - nomita la analizo de dokumentoj trovitaj, kaj historia metodo de esploroj kun ĉeesta observado-kaŝita esploro.)

Pere de analizo de dokumentoj de konkretaj epokoj (periodoj historiaj ĉu antaŭ historiaj)

Oni povas rekonstrui laŭ K. Modzelewski bildon de vivoj pri antaŭaj societoj kaj kulturoj.

Kiel ĝenerale oni scias, la historion de Eŭropo oni enkondukas el antikva heredaĵo de Grekoj kaj Romoj., kaj de kristana preĝejo.

Sen dubo por Europa kulturo amasiĝis la havaĵo de diversaj popoloj, nomitaj de Grekoj kaj Romoj kiel –barbaroj.

En siaj konsideroj kaj prelegoj, multflanke Resumante faktoj, bazitaj sub la historiaj fontoj, prelegoj, lekcioj ĉu verkoj-

K. Modzelewski pritraktas popolojn de antikva Eŭropo inkluzive (komune). Krome

Li enkondukas geneologion pri kulturo, socio kaj politiko de Slavoj kaj Germanoj kiel tutajn.

W późniejszym okresie, szukając materiałów do wykładów, zapoznałam się z materiałami Karola Modzelewskiego. - polskiego naukowca, a zarazem aktywnego i zaangażowanego działacza politycznego.

Podobnie jak wielu innych w okresie poprzedzającym przemianę ustrojową w Polsce, potrafił łączyć naukę i polityczną aktywność głównie w zakresie obrony praw człowieka.

Jego cykl wykładów nt Europy oraz praca pt „Barbarzyńska Europa”, moim zdaniem powinny stanowić bazowy fundament studiów, głównie dla słuchaczy eurologii i stosunków międzynarodowych. Polecam je studentom polskim, albańskim, bułgarskim, a przede wszystkim słuchaczom AIS.

K. Modzelewski proponuje nową interpretację historycznych faktów oraz rodowodu Europy.

Wywody autora zdążają do pokazania, głównie do przekazania umiejętności z zastosowania oraz korzystania z metody analizy dokumentów.

Wg K. Dobrowolskiego – określanej jako metody dokumentów zastanych i historycznej metody badań, jak też łącznie z metodą obserwacji uczestniczącej (ukrytej).

Poprzez analizę dokumentów konkretnej epoki (z okresu historycznego czy przedhistorycznego) można zdaniem K. Modzelewskiego odtworzyć obraz dawnych społeczeństw i ich kultur.

Powszechnie wiadomo i udowodniono, że historia Europy wywodzi się z dziedzictwa starożytnych Greków i Rzymian oraz kościoła chrześcijańskiego.

Bezwątpienia jednak na kulturę Europy składa się dorobek ludów określanych przez Greków i Rzymian – jako barbarzyńcy.

W swoich rozlicznych i wszechstronnie zestawiających źródła historyczne, wykładach, prelekcjach czy pracach naukowych i wykładach K. Modzelewski traktuje ludy Europy łącznie. Ponadto wskazuje na asymilujące elementy jak też wspólny rodowód kulturowo-polityczno-społeczny Słowian i Germanów.

Baziĝante sur la praktika scienc esplora metodo K. Modzelewski prezentas ecojn de antikva eŭropea societo – ĉiuflanke .

Ankaŭ li prezentas la specifon , ke individuo , kiel unuopo en ĝi ne aperas(ne ekzistas). Individuo eniris al grupo , kaj ne ekzistis diferenco inter :

- sacrum
- kaj profanum.

Kontraŭe institucioj , kiuj eniras al pagana kulto, samtempe kunagas kiel institucioj politikaj de la tuta gentro komunumo.

La fino de barbara mondo, estis enkonduko al kristana bapto.

Tamen ekzistis ĉiam diversnacieco de kulturoj kaj etnaj grupoj. Kaj tio atestas la ĝustan rimarkon pri ekzistantan relikton de kulturo (K. Dobrowolski- la teorio de reliktoj).

Dum lasta periodo , okazis inter sciencistoj, politikistoj kaj amaspopolo , akra diskuto (preskaŭ disputo) pri Eŭropo kaj ĝia estonteco kaj ekzisto. Rilatas al aferoj rigardantaj en konteksto de interesoj de grupo kaj individuo, lingvoj, kulturo.

Laste diskutoj rilatas al ekzistado de simpla homo, minacata pro manko de laborlokoj kaj viveblaj perspektivoj.

Ankaŭ ekestas opinio ke ekzistos danĝereco kaj malaperas identeco kulturo kaj propra etna (aŭ nacia)lingvo.

Por esperantiĝi kaj proksimiĝi al AIS studentoj temon, en tiu momento mi etendis la aktualan ekzemplon, jen :

(Vidu la menciitan verkon de V. Ošlak)- eĉ se vi alimaniere opinias, vi povas sur baze de ĝia enhavo diskuti, sed memoru ke pasis jam tempo de ĝia apero. Aŭtoro identas kun grupo de homoj el Karintio , kiuj vivas en demokrata Aŭstrio.

En sia verko, la aŭtoro informas , ke li naskiĝis en la urbo Slovenj Gradec- en Slovenio. Ĝi ankaŭ antaŭ 80j (2009 –97 j.) havis du nomojn-

W oparciu o zastosowaną metodę badawczą .

K. Modzelewski pokazuje tradycyjne społeczeństwa w całym kontekście przedhistorycznym, w którym jednostka jako osobowość indywidualna nie istniała. Jednostka wchodziła w skład grupy a nie było różnicy między :

- sacrum i ...
- profanum.

Natomiast instytucje wchodzące w skład kultu pogańskiego, równocześnie współdziałały z instytucjami wspólnoty plemiennej.

Końcem świata barbarzyńców było wprowadzenie chrztu.

Jednak występowała zawsze różnorodność kultur i grup etnicznych i utrzymała się do chwili obecnej. I właśnie w tym zachowaniu są relikty przeszłości (K. Dobrowolski- teoria reliktu).

W ostatnich latach wśród naukowców i polityków oraz wśród dziennikarzy oraz społeczeństwa -toczy się spór, dotyczący spraw Europy- oceniana w aspekcie i w kontekście interesów grupy i jednostki, języka, kultury.

Ostatnio rozważania dotyczą egzystencji szarego – zwykłego człowieka , zagrożonego brakiem pracy i perspektyw życiowych Równocześnie pojawiają się opinie o zagrożeniach tożsamości kulturowej i języków narodowych czy dialektów.

Aby sięgnąć do przykładów z esperancji oraz przybliżyć AIS studentom tematykę zdecydowałam się włączyć do rozważań wywody esperantysty i przedstawiciela mniejszości etnicznej ; oto przykład :

(Zobacz i zapoznaj się z treścią, cytowanej wcześniej pracy Vinco Ošlak .)-Autor pracy członek AIS , identyfikuje się z grupą Karentów , żyjących w Austrii- państwie demokratycznym i od zawsze znanym z respektowania praw grup etnicznych.

W swej wartościowej i pionierskiej pracy, autor informuje, że urodził się w mieście Slovenj Gradec, w Slovenii. To miasto przed

slovenan kaj germanan : (Windischgratz).

Nun mi citas de p 3 – laŭ vorte la V. Ošlak:

„en tiu urbo naskiĝis unu el plej grandaj germankulturaj (kvankam slovendevena)-komponisto Hugo Wolf.

Lia pli maljuna stratamiko estis la relative grava , aŭstra poeto Ernst Goll (...)

Mi cetere ne vivis en Slovenj Gradec, sed en la malgranda karintia vilaĝo: Prevalje, sur kies tombejo abundis ankaŭ la germanaj nomoj. En mia infanaĝo ankoraŭ troviĝis en nia valo unuopaj homoj, kies gepatra lingvo estis germana.

Kiam mi kiel infano spontane deziris , ke miaj gepatroj instru al mi tiun lingvon, en kiu kelku venis al ni aceti lakton, mi trovis teruran proteston de iama partizano, por kiu germana lingvo simbolis ĉion, kion oni povas fantazie ligi kun hitlerismo“.

Tiu teksto simbole bildigis skize la animozon inter homoj, kiuj tamen devis loĝi komune. Por mi kaj familanoj iomete montras la similecon por kunvivo de etnaj grupoj en galicio (Ukrainio- antaŭ la 2-a MM).

Daŭrigante diskuton V. Ošlak prezentis opinion pri la tasko de diversaj sciencbranĉoj. Li (laŭ mi akurate kaj prave) opinias, ke:

„kiel la naturscienco ankaŭ sociologiaj kaj politikaj sciencoj , bezonas certajn laboratoriojn por konfirmi aŭ falsifi (en senco de K.R.Popper) siajn tezojn kaj siajn observo-rezultojn.“.

Rimarko : K.R. Popper estis la aŭstra sciencisto, kiu devis aŭ eketis elmigradon de lando. Oni povas diri, ke li estis plej grava sciencisto en 20-a jc.

Popper estis precipe filozofo kaj logikisto, propagis t.n antiindukcionismon - kontraŭ al certeco de ĝeneraligo, rimarkoj, rilate al unuopaj faktoj

97 lary (praca pisana w 1993- jest rok 2009)miolo dwie nazwy: sloveńska i niemiecka (Windischgratz).

Ponizej cytuje fragmenty z pracy V. Oszlaka:

„w tym mieście urodził się sławny twórca niemieckiej kultury (pochodzenia

sloveńskiego – kompozytor Hugo Wolf.

Jego starszym kolegą był również znakomity austriacki poeta: Ernest Goll(...)

Ja oczywiście nie zamieszkiwałem w Slovenj Gradec, ale w niewielkiej karinckiej wsi:

Prevalje, gdzie na miejscowym cmentarzu na grobach umieszczano również niemieckie nazwiska.

Z dzieciństwa pamiętam ,że w naszej dolinie

żyli ludzie,których językiem ojczystym- był niemiecki. Ale, kiedy spontanicznie

poprosiłem rodziców , aby nauczyli mnie

tego języka, gdyż kilku kupujących u nas

mleko, nim się posługiwało-napotkałem

zdecydowany sprzeciw byłego partyzanta, dla

którego j. niemiecki był symbolem

wszystkiego- co kojarzyło się z hitleryzmem.“

Powyższy tekst unaocznia wyraźnie powód

animozji między ludźmi , którzy jednak

musieli zamieszkiwać wspólnie ze sobą.

Dla mnie i moich krewnych w jakimś stopniu

przypomina to sytuacje sprzed (II W.

Światowej w Galicji- na Ukrainie)

Kontynuując swoje wywody V. Oszlak

prezentuje opinie o zadaniach różnych

dziedzin naukowych.On (a ja się z tym

zgadzam)uważa ,że:

„podobnie jak w naukach przyrodniczych,

socjologia i nauki o polityce , potrzebują

stabilnych miejsc do potwierdzenia, czy

sfalszowania swych teorii i uzykania

wyników. (w sensie tez KR. Poppera).

Uwaga : K. R. Popper, był austriackim

uczonym, który w pewnym okresie

zdecydował się na emigrację. Uważany jest za

wybitną postać w nauce – XXw.

Popper zajmował się filozofią i logiką,był

zwolennikiemantyindukcjonalizmu w nauce-

czyli uważał, że nie zawsze można bazować

na uogólnieniach,spostrzeżeniach

Lin ankaŭ oni nomas de patro-kreinto de hipetetismo en metodologio de natursciencoj. En verkoj temantaj pri sociaj kaj politikaj problemoj, li estis kritikanto de historismo kaj totalitarismo. Ĉefa verko : Malferma socio kaj liaj malamikoj .)

La demandoj de Oslak- kongruas kun la temo de UK UEA por 2009-sed probable ofte estas aktualaj, kvankam verkita en j 1993.

Ĉar la temo de mia prelego kaj prelegserioj ligitaj sub la komuna temo Eŭropo kaj eŭrologio, ankaŭ preparolas la etnaj ĉu federaciaj ŝtatoj, mi konstatis ke estas bone citi ankaŭ de verko de Oslak informoj pri Karintio, ĉar por plimulto eĉ la nomo ne estas konata. (citato el verko, p.6, V. Oslak):

„Karintio (germane : Kärnten) estas unu el 9 federaciaj landoj de la Respubliko Aŭstria. Ĝi situas en la suda parto de la ŝtato , ĝiaj najbaroj estas la karintia Regiono de respubliko Slovena sude , kaj la friula lando de Respubliko Italio – okcidente. La ĉefurbo de Karintio estas Klagenfurt/Celovec /Klaŭdiforomo.

La lando estas loĝata de ĉirkaŭ 500 000 civitanoj. Proksimume 15.000 de ili deklaras sin Karintiaj Slovenoj, laŭprijuge 50 000 de ili komprenas la slovenan lingvon, la plimulto apartenas al ne tre homogena kategorio de Karintianoj, kies gepatra lingvo estas la germana.

Slovenoj kaj tiuj kiuj hejme slovene parolas, sed ne volas sin identigi kun sia devena etno, vivas en tri sudaj valoj de Karintio: Jauntal /Podjuna, Rosental/Roj, kaj Gailtal/Zilja. Ĉiu valo havas propran dialektan grupon.

dotyczących poszczególnych faktów czy jednostek.

Również uznawany jest Propper za twórcę hipetetyzmu w metodologii nauk przyrodniczych .W pracach dotyczących spraw społecznych czy politycznych , ostro krytykował historyzm i totalitaryzm.Główne swe tezy zawarł w pracy :Społeczeństwo otwarte ..i jego wrogowie“.

V. Oszlak w swej pracy stawia wiele pytań, część z nich łączy się z tematem UK UEA 2009. I choć praca powstała w 1993r pytania nadal są aktualne.

Ponieważ tematyka wykładów czy serii wykładów dotyczy spraw Europy i eurologii,są omawiane sprawy etniczne czy problemy państw-(republik) federalnych, doszłam do wniosku,że właściwe jest zaprezentowanie w tym miejscu fragmentów pracy Oszlaka, szczególnie informacji o Karencji ,zwłaszcza, że dla wielu nawet nazwa jest nieznaną.

„KARENCJA- niemiecka nazwa Kärnten stanowi jedną z 9-ciu federacyjnych republik w Austrii.Znajduje się w południowej części państwa austriackiego, graniczy od południa z tzw Karainckim Regionem Słowenii oraz z obszarami Włoch od strony wschodniej. Stolicą Karaincji jest miasto Klagenfurt / Celovec / Klaudiforomo.

Region Karaincki zamieszkuje około 500 000 obywateli. Z tej ilości w przybliżeniu około 15000 z nich deklarowało swą przynależność do Karynckich Słowenów, wg danych oficjalnych 50 000 z nich zna język słoweński, jednak większość z nich podkreśla swą przynależność do Karaintów, dla których językiem macierzystym (ojczystym) jest j.niemiecki.

Słoweńców i tych, którzy w domu na codzień porozumiewają się między sobą po słoweńsku. Przeważnie oni nie chcą aby ich identyfikowano z ich rodowodem etnicznym. Wszystkie grupy zamieszkują w południowych dolinach Karaincji, są nimi : Jauntal, Rosental i Gailtal. Posługują się odrębnymi dialektami.

Ekzistas du principe diversaj identobildoj aŭ identomajpoj. La unua estas la historia, la objektiveca. /.../ La dua metodo estas subjektiva aŭ membrokona- /.../ al kiu identokategorio li sentas sin apartena.

/.../ La germana vorto <windisch >/uzata kiel eslorprovo-vindiŝ / estis dum longa tempo sinonimo por ĉiuj slavoj. En la postreformacia periodo ĝi signifis prefere Slovenojn. Sed en la 30-aj jaroj la karintia historiisto d-ro Martin Wutte, elpensis la teorion pri „vindiŝ“ kiel aparta slava-ĝermana lingvomiksaĵo., kies parolantoj ne apartenus al la slovena popolo.

La teorio de Wutte estis bezonata por iel diferencigi inter tiuj Slovenoj, kiuj dum la prilimara plebiscito en jaro 1920, voĉdonis por ke Karintio apartenu al Aŭstrio, kontraste aj jenaj, kiuj voĉdonis, ke Karintio apartenu al tiama Reĝlando de Serboj, Kroatoj kaj Slovenoj, la posta Reĝlando Jugoslavio. Laŭ tiu manipulcela logiko nur la „vindiŝ“-anoj voĉdonis favore al Aŭstrio, dum Slovenoj /.../ favore al Jugoslavio.“-

Sed revenante al ĝeneralaj diskuttemo:

Dum lasta periodo, okazis inter sciencistoj kaj politikistoj kaj popolo diskuto pri Eŭropo, ĉu eŭropismo. Ekzemple inter pola popolo pluraj opinias, ke Pollando revenis al Eŭropo, inverse aliaj havas kontraŭajn opiniojn, ke Poloj ĉiam estis en Eŭropo.

En tiu ĉi ekzemplo, oni pritaksas Eŭropon ne kiel geografian konceptan abstraktaĵon, sed ankaŭ ne kiel imagon de EU.

Ĉefa senssignifo de tiu aŭtenteco koncernas la „kulturan regulan-kanonon „Priparolante la historion de Eŭropo, el retrospektiva vidpunkto, antikva aŭ mezepoka, oni devas gvidi la etnologian esplorojn, ligitaĵoj kun la historio (tion ankaŭ rekomendis K. Dobrowolski.)

Malnovaj etnaj grupoj, kiuj ekloĝis en Eŭropo

Okreŝla siĝ generalnie istnienie dwóch różnych sposobów identyfikacji i oznacza się tzw mapy. (modele) Wg jednego sposobu przynależność etniczną okreŝla się wg historycznych przesłańek, drugim sposobem jest własne identyfikowanie się z daną grupą.

/...../Niemieckie słowo – windisch, używane jako potwierdzenie przynależności, stanowiło długo synonim okreŝlający, wszystkich Słowian. Po okresie reformacji, utrzymało się odnoŝnie okreŝlenia kogoŝ – jako Słoweńca. Jednak w latach 30-tych XXw karincki historyk; Wutte stworzył teorię, że „windisz“ stanowi odrębną słowiańsko-niemiecką mieszankę językową, a posługujący się nim ludzie, nie należą do Słowenców.

Teoria stworzona przez Wutte stała się użyteczna dla tych Słoweńców, którzy podczas plebiscytu w 1920r głosowali, aby Karcencja została włączona do Austrii w przeciwieństwie do tej grupy ludności, która oddała głosy za przyłączeniem jej do Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców-późniejszego Królestwa Jugosławii. Wg oceny historyków tylko ci, którzy należeli do windisz, zagłosowali za Austrią, podczas gdy Słoweńcy- opowiedzieli się po stronie Jugosławii.

Wracając do zasadniczego toku rozwaŝań, naleŝy zasygnalizować toczące się wśród społeczności dysputy o miejsce i rolę danego kraju, w tym wypadku Polski w Eŭropie czy o europejskoŝci.

Część elity intelektualnej sugerowała, że Polska nareszcie wróciła do Europy, podczas gdy opozycjoniŝci uważali, że zawsze w niej była.

W tym przypadku nie dotyczyło to połoŝenia geograficznego, ale abstrakcyjnych wyobraŝen i przenoŝnych uogólnień.

Główny sens tego stwierdzenia dotyczy powszechnie okreŝlanego „kanonu kulturowego“. Rozpatrując historię Europy z perspektywy antycznej i ŝredniowiecznej, naleŝy wprowadzić badania etnologiczne połączone z historycznymi (co polecał również K.Dobrowolski.)

Dawne grupy plemion zamieszkujące Eŭropę

(nomataj ofte, kiel teritorio – politikaj organizoj de barbaroj) ne havis (ne disponigis) la .:

- administran reĝimon-supren agantaj
- integrado efikis (rezultis) pro respekto de ideoj, bazitaj sur modeligo de prestiĝo, bildigita kaj transdonita, al individuo.

(zwane teĝ terytorialno, poltycznymi organizacjami barbarzyńców) nie posiadały:

- administracji odgórnej(przymusu).
- a integracja, wynikała z siły tradycji oraz respektowania poszanowania prestizu starszych, czy grupy przez jednostkę.

La transdono de la informoj pri kulturo al plimulto de logantoj de frua Eŭropo, baziĝis sur la buŝa transmiado. La skribo aperis poste. Escepto estis la runaj ŝtonoj. Tamen metitaj sur ili skriptaĵoj ne transdonis scion, nur estis magiaj kaj ritualaj simbolaj.

Przekaz informacji (wiadomości) o kulturze większości mieszkańców dawnej Eŭropy, opierał się na ustnej transmisji. Pismo jest zjawiskiem późniejszym. Runa stanowią wyjątek, ale umieszczane na nich inskrypcje, nie przekazywały wiedzy, dotyczącej prawnych ustaleń, czy instytucji społecznej, lecz były magicznymi i rytualnymi symbolami

La kristianismo enkondukis skribajn informojn. Fruajn ŝpurojn menciis Romianoj kaj Grekoj.

Chrześcijaństwo wprowadziło zapisy. Wzmianki wcześniejsze były u Rzymian i Greków.

Por la ĉefa bazo de informoj pri la antikva periodo en Eŭropo, oni pritaksis la faman libron „GERMANIA“ de Tacitus kaj komenton pri militoj, kaj krome libron pri la vivo de Slavoj, skribitan de Helmond.

Za podstawowe źródło informacji o starożytniej Europie, naukowcy zwykli przyjmować pracę „Germania“ i Tacyta i komentarze o wojnie . Komentarze o życiu Słowian opracował Helmond.

Multajn informojn enhavis manuskripto de Tacitus pri Ĝermanoj, kaj de Adam Bremenski (el Bremen) pri Svedoj kaj Prusoj.

Sporo wiadomości zawierają manuskrypty Tacyta o Germanach oraz Adama Bremenskiego (z Bremy) o Szwedach i Prusakach.

Laŭ esploroj en antikva Eŭropo komence ekzistis la grupa leĝo, kiu estis recitata (parolita) nur en 643 j. Reĝo Rotario – oratoris (anoncis) la unuan skriban version de langobardaj leĝoj.

W dawnej Europie na początku istniało prawo grupowe, które było recytowane (ustnie przekazywane) dopiero w 643 król Rotario ogłosił pierwszą pisemną (zapisaną) wersję prawa Longobardów.

La fama „LEX BAIUVARIUM“ laŭ pola sciencisto Gieysztor aperis inter 741-773 j en klostro Altaid.

Słynne „LEX BAIUVARIUM“ zdaniem polskiego naukowca, Gieysztora, ukazało się pomiędzy latami 741-773 w klasztorze Altaid.

Plurfoje en Germanio jurajn priskribojn kaj kanzonojn oni ligis en tutajo (laŭ Tacitus).

Niejednokrotnie u Germanów, prawo i pieśni łączono w całość (wg zapisków Tacyta.)

Krom informoj pri famaj eventoj, oni firmigis ankaŭ la leĝajn ordonojn kaj malpermesojn.

Oprócz wiadomości o wydarzeniach, utrwalano w ten sposób prawne nakazy i zakazy. Jednak często w łacińskiej literaturze Sredniowiecznej pojawiają się pogańskie reaminiscencje.

Tamen ofte en antikva literaturo de Eŭropo aperadis la paganaj reminiscencoj.

Zdaniem Kasjodora u Gotów i Longobardów, przełomowym wydarzeniem było opuszczenie Skandynawskiej Ojczyzny.

Laŭ Kasiodor ĉe Gotoj kaj Langobardoj la ĉefaj turnopunktoj de eventoj estis forlaso de la

Skandinavia patrujo.

Laŭ anglosaksa tradicio, ekzistas fabelo ke du fratoj, Hengist kaj Horsa, gvidis anglosaksojn al Britio. Laŭ legendo ili estis idoj de Votan - la dio Wotan.

En posta periodo popoloj nomitaj kiel barbaroj kaj idoj de romimperiestaj gentoj, sur la ruinoj de Romimperio kreis kelkajn ŝtatojn. Inter alie ekaperis reĝlandoj de Vizigotoj, Burgundoj, Frankoj kaj Langobardoj.

Sur la antaŭa teritorio de romimperio, ekaperadis specifaj rilatoj inter la venkintoj kaj loka civito. La tradicia kulturo, en kiu prosperis la tradiciaj moraj normoj leĝaj, regule malaperadis sub la premo de monarkoj kaj eklezio.

A.U. LEWANDERSKA-QUEDNAU

Historio de Pollando - skize

Dum pluraj jaroj polaj reĝoj kaj civitanoj, enkondukis multe al historio kaj atingo de Eŭropo kaj eĉ al mondo (Kopernik, Curie- Skłodowska, Puławski, Kościuszko, Zamenhof)

Estis granda pola reĝlando, de maro al maro, kaj ankaŭ malaperi Lando el la mapo de mondo.

Do nun mi montros la plej gravaj faktojn kaj datumojn.

La plej grava momento en historio de Pollando sub gvido de Dinastio Piastoj- estis la la kristanismo de lando.

Laŭ malnovaj dokumentoj oni sugestis ke en j (ĉ) 960

La unua pola reganto la Mieszko 1-a (Mieczysławo)

Atingis koncentri sub sia gvido kaj povo plimulto de etnaj polaj teritorioj. Li ankaŭ komencis procezon pri kunigo kaj posta

W oparciu o zapiski anglosaskie, utrzymało się podanie o dwóch braciach Hengist i Horsa, którzy przeprowadzili anglosasów do Brytanii. Jak głosiła legenda- byli potomkami Wojtana - Boga Wotany.

Na dawnych ruinach Imperium Rzymskiego, tworzyły się specyficzne stosunki pomiędzy zwycięzcami i barbarzyńcami i powstawały nowe państwa. M.innymi powstawały (pojawiły się) królestwa Wizygotów, Burgundów, Franków i Longobardów.

Na terenach byłego imperium rzymskiego tworzyły się nowe stosunki między ludźmi. Tradycyjna kultura, w której dominowały normy obyczajowego prawa, ustępowały pod naciskiem monarchii i kościoła.

Historia Polski - w skrócie

W ciągu stuleci dzięki udziałowi polskich królów (władców) oraz obywateli państwa polskiego, można zaobserwować duży ich wkład w rozwój Europy i świata. (do jednych z wybitniejszych zalicza się Kopernika, M Curie- Skłodowską, Puławskiego, Kościuszko i Zamenhofa.)

Kiedyś dumnie się mówiło o potężnej Polsce z granicami od morza do morza.

Aby w skrócie przedstawić historię Polski – zestawiam poniżej najważniejsze fakty Najważniejszym momentem historycznym dla Polski żyjącej pod egidą dynastii Piastów był moment przyjęcia chrztu.

W oparciu o najstarsze pisane dokumenty źródłowe przyjmuje się, koło 960 , pierwszy władca Polski Mieszko I (Mieczysław) zdołał zjednoczyć pod swym władaniem większość grup etnicznych dawnych Polan. Również jemu przypisuje się rozpoczęcie

kolektado kaj konstruo de POLA ŜTATO.

En j, **966** – dum lia regado, Pollando akceptis bapton flanke de alia slava lando – Ĉeĥio - kaj Mieszko edziĝis kun la filino de ĉeĥa princo - Dubrava.

992- j estis tre grava en historio de Pollando, ĉar la filo de Mieszko Bolesław 1-a Brava (Chrobry) post la fino de teritoria kunigkonstruado fariĝis forta kaj grava.

En 1025 li kronis sin je reĝo de Pollando. Fama estas rakonto pri lia braveco, kaj ĝis nun oni povas rigardi la faman glavon „SZCZERBIEC.“
Dum lia regado Pollando etendiĝis de maro Baltiko, al Odra kaj Nysa Luzycka, Karpatoj, Sudetoj kaj al rivero Bug.

1385 – granda historia kaj politika evento. Estis subskribita la unua Unio- inter du landoj, Pola kaj Litova (Korona kaj Litva)
La litova granduko Vladislavo Jagelo, edziĝis kun pola reĝino Jadwiga. Li prenis la tronon en Pollando.
Litovio fariĝis kristana. Ambaŭ landoj ekligis la personunion.

1409-1411 – periodo de militoj kontraŭ Kruckavaliroj (Teutona Ordeno) kaj venko sub la Grunwaldo (1410.)

1454-66 Kazimiro Jagelona batalis kun Teutonon kaj
1454-67 reakiris Gdanska Pomeranio.

1543 - eldonita de Nicolaus Copernicus (Mikołaj Kopernik)
eminenta pola astronomo – verko :
„Pri la **RIVOLUOJ DE LA ASTROJ**“

1569 - en Lublin - Litovio kaj Pollando subskribis novan union, nomitan Lublina- kaj ambaŭ landoj konsistigis komunan respublikon. Laŭ teksto de kontrakto ekestis komuna:

procesu zjednoczenia kraju (terytorium) jak też utworzenie Państwa Polskiego.

W roku 966 , podczas panowania Mieszka I- go Polska przyjęła chrzest, za pośrednictwem innego słowiańskiego państwa : Czech; a książę Mieszko ożenił się z córką czeskiego władcy-Dubrawą (Dąbrówką).

992 rok jest dla historii Polski niezmiernie ważnym, gdyż wówczas syn Mieszka-Bolesław I-szy Chrobry po kontynuacji przez ojca zjednoczenia terytorium w jedną całość bardzo wzmocnił swą pozycję.

Efektem tego było uroczyste koronowanie jego na króla Polski w **1025r.**

Znana opowieść o słynnym jego mieczu- szczerbcu, którego można do dziś oglądać stanowi potwierzenie jego ogromnej potęgi.
W okresie jego panowania Polska opierała swe granice na Bałtyku, Odrze, Nysie Lużyckiej, Karpatach i rzece Bug- sięgając swymi połączeniami- od morza do morza.

1385 – to data o ogromnie ważnym politycznym i historycznym wydarzeniu. W tym roku zostaje podpisana pierwsza Unia. Ten kontrakt podpisały dwa narody (państwa) Korona i Litwa- Litewski książę Władysław Jagiełło poślubia Królowę Polski- Jadwigę. Książę zasiada na tronie Polski a Litwa przyjmuje chrzest. Obydwa kraje połączyła – unia personalna.

1409-1411 – okres działań zbrojnych przeciw Kawalerom Krzyżowym- Krzyżakom i zwycięska bitwa pod Grunwaldem (**1410**)

1454-1566 Kazimierz Jagiellończyk prowadzi wojny z Krzyżakami i w **1467** r odzyskuje Pomorze Gdańskie.

1543 – ukazuje się praca Mikołaja Kopernika wybitnego polskiego astronoma .

„O obrotach ciał niebieskich.“

1569 - w Lublinie Litwa i Polska podpisują nowy kontrakt - unię, zwaną Unią Lubelską. Przy czym obydwa państwa połączone zostały w jedną całość.

elektita reĝo, sejmo kaj esterlanda politiko.

1573 – sejmo proklamis pri varsovia konfederacio – kiu garantiis al loĝantaro la libere elektitan de ili konfeson.

Pro tio Pollando estis lando tolerema, kaj ne okazis brulmortigado de homoj kun aliaj religiaj opinioj kaj kredoj.

1573, post la morto de lasta Jagelono (1572), la pola sejmo akceptis la elekto viritim por sekva reĝo.

1683 j. – estis datreveno de fama milito kaj venko de Johano de la 3-a sub Vieno.

Ĝis tiu periodo aperadis militoj kontraŭ svedoj, turkoj kaj rusoj (i. a. la fama batalo de Chmielnicki)

1697 – elekto de Augusto la 2-a (duko de Saksonio)

1764 - Elekto de Stanislao Aŭgusto Poniatowski - la lasta reĝo de Pollando.

1772 – la unua dispartigo de Pollando, **1772-88** agado de komisiono pri Nacia Edukado.

1778-1792 Kvarjara Sejmo – Granda kaj proklamado de konstitucio de la ŝtato (nomata konstitucio de la 3-a majo)

Ĝi estas proklamo de la unua konstitucio en Eŭropo, la dua en mondo.

1793- la dua dispartigo de Pollando, **1797** la tria dispartigo.

1797 – kreado de Polaj Legionoj- en Italio, sub la gvido de Jan Henryk Dąbrowski.

1807- 1882- historiaj eventoj en Pollando ligitaj kun la sortoj en Europo.

Vidu detalojn sub la Krakow kaj Warszawa (historio)

Wg kontraktu postanowiono dokonywać wspólnie elekcji króla, sejmu i prowadzić wspólną politykę.

1573 – Sejm proklamuje tzw Konfederację Warszawską, gwarantującą mieszkańcom kraju możliwość wybierania swobodnie wiary Z tego powodu z całej ęropy .-jedynnie polska jest znana z tolerancji religijnej i nie miały tu nigdy miejsce palenie ludzi na stosach z powodu różnicy wyznań.

1573 – po śmierci ostatniego Jagiellona (zmarł w 1572) sejm Polski zatwierdził tzw elekto viritim, pozwalający na wybór przyszłego króla.

1683 – sławetne wydarzenie historyczne tzw Viktoria Wiedeńska, zwyciestwo odniesione przez króla Jana Sobieskiego pod Wiedniem.

W międzyczasie miały miejsce wojny z Turkami, Szwedami, Rosją i lokalne - w tym powstanie Chmielnickiego.

1697 – elekcja na tron Polski- Augusta II-go Sasa.

1764 – wybór na króla Polski Stanisława Augusta Poniatowskiego- ostatniego króla Polski.

W **1772** nastąpił pierwszy rozbiór Polski. W latach **1772-88** działała Komisja Edukacji Narodowej.

1778-1792 odbywała się narada sejmu Czeteroletniego.

I została uchwalona Konstytucja 3-go maja Stanowiła ona proklamację pierwszej konstytucji w Europie a drugiej na świecie.

1793 – drugi Rozbiór polski.

1797- nastąpił trzeci Rozbiór Polski.

1797 - nastąpiło utworzenie we Włoszech- Legionów Polskich.-pod dowództwem Jana Henryka Dąbrowskiego.

Lata **1807-1882** wydarzenia w Polsce łączyły się z losami Europy.

Szczegóły – zobacz przy opisie-wydarzen Krakowa i Warszawy (historia).

1905 - 1918- revolucioj en Eŭropo, monda milito.

1918 – liberigo de Pollando, kaj kunregado kiel la premiero kaj ministro de Provizora Pola Lando en Lublin (1918) pere de I. Daszynski. Sekve 1920-21 li estis vicpremiero de la libera Respubliko Pollando.

1918-1921 – unuiĝo de Pollando, rolo de J. Piłsudski, mortigo de Narutowicz.

1926 maja puĉo

1939-1945 la 2-a MM. (rigardu la materialojn pri la 1-a kaj 2-a MM)

1945- 2008 – aparta materialo, vidu la instrutekon de AIS.

Ekzamendemandoj:

Pritaksu elektitan historian periodon.

Mencii almenaŭ tri gravajn datojn el la historio de Pollando.

Tilolo kaj skiza enhavo almenaŭ de tri konataj verkoj- kreitaj de famaj poloj.

Tradukita fama verko ... aŭtoro - priparolu.

Dato kaj priskribo pri pola kristanismo

Menciu almenaŭ tri plej gravaj polaj gvidantoj, polaj reĝoj, polaj sciencistoj, polaj verkistoj

Kiuj urboj de Pollando estis ĉefurboj kaj en kiu periodo?

Kion vi scias pri M Kopernik, H. Sienkiewicz kaj LL: Zamenhof ?.

Kiam okazis kreo de la unua unio en Eŭropo?

Kiuj riveroj estis plej longaj en Eŭropo.

1905-1918, rewolucje w Europie oraz wybuch I-szej wojny Światowej.

1918-1919 wyzwolenie Polski.

Współzarządzenie krajem przez I.Daszyńskiego (Prowizoryczne NKN- Lublin) kolejno I.Daszynski jest wicepremierem nowego Polskiego Rządu w wolnej Polsce. .

1918-1921-okres wyzwalań oraz zjednoczeniowy ugrupowań politycznych, rola przywódcza J.Piłsudskiego, zabójstwo Narutowicza,

1926 pucz majowy

1939- 1945 II wojna Światowa

1945-2008, okres omówiony w oddzielnym materiale z AIS- instruteki.

Pytania egzaminacyjne:

Omów wybrany okres historyczny.

Wymień przynajmniej trzy najważniejsze wydarzenia historyczne.

Podaj tytuły i treść przynajmniej trzech dzieł twórców kultury i nauki polskiej.

Omów wybraną pozycję beletrystyczną-polskiego twórcy, przetłumaczoną na esperanto.

Chrzest Polski..(data, okoliczności.)

Wymień przynajmniej trzech ważnych przywódców :

Np.Królów Polski,naukowców,pisarzy.

Miasta które były i w jakim okresie stolicami Polski? To

Co wiesz o M.Koperniku, H .Sienkiewiczu i L.L. Zamenhofie ?

Priskribu la polajn montarojn.

Klimato kaj geografia situo de Pollando.

Ĉi –tie sube mi aldonis la aktualan mapon administracian de Pollando, kun esperantaj korekte uzitaj nomoj. La Mapo bildigas la nunan staton de Pollando (vojevodiojn) En sekva materialo estos preparolita periodo ekde 1945 –1999 kaj ĝis la nuna ekzistado. La Mapon pretigis Asci de AIS

T. Kudrewicz .

LITERATURO

Pettyn A.; Pollando, Varsovio 1974.

Gieysztor A.;Więź narodowa i regionalna, Warszawa 1972.

Hastrump K; Culture and history in medieval Inceland. An anthropological analysis. Oxford 1985.

Jonnes SWR, The Image of the Barbarian in medieval Europe. „Comparatives Studies in Society and History „, 13, 1971.

Kłoczkowski J, Młodsza Europa. W-wa 1998

Modzelewski K, Barbarzyńska Europa, Warszawa 2004,

Lewanderska-Quednau A, Silezio mia amo, Piastów 2000.

Eldonaĵoj de Renovabis : Europäische Perspektiven,
H 3- Flüsse, H 4 Polen und Deutschland
H-5 das Europa der Regionen
Jaroj 2000- 2008, Freising. ,

